

**СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
АКВАКУЛЬТУРИ У ПРИРОДНИХ ВОДОЙМАХ УКРАЇНИ**

Катинська І. В.

к. геогр. н., доцент кафедри водних біоресурсів та аквакультури;

Осмолеско П.С.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Україна, Одеса

Аквакультура природних водойм України – один із ключових напрямів забезпечення продовольчої безпеки та сталого використання водних біоресурсів. Внутрішні водойми – річки, водосховища, лимани та озера – створюють значний потенціал для вирощування промислово-цінних гідробіонтів, оскільки характеризуються різноманітними гідрологічними та гідрохімічними умовами, які дають змогу застосовувати широкий спектр аквакультурних технологій [1-3]. В умовах обмеження природного вилову риби та необхідності підвищення продовольчої безпеки держави саме аквакультура у природних водоймах стає важливою альтернативою інтенсивному промислу. Україна має сприятливий клімат, велику кількість прісноводних водойм, а також морські й лиманні акваторії, придатні для вирощування гідробіонтів (табл. 1), серед яких короп (*Cyprinus carpio*), товстолобик (*Hypophthalmichthys molitrix*), білий амур (*Stenopharyngodon idella*), сом (*Silurus glanis*), а також інші аборигенні та інтродуковані види [1-3]. Використання цього потенціалу дозволяє не лише збільшити обсяги виробництва рибної продукції, але й сприяє збереженню природних популяцій, раціональному використанню водних ресурсів та створенню робочих місць.

Таблиця 1. Основні види гідробіонтів у природних водоймах України та їх частка у виробництві аквакультури

Вид гідробіонта	Статус (аборигенний / інтродукований)	Орієнтовна частка у виробництві аквакультури, %
Короп (<i>Cyprinus carpio</i>)	Аборигенний	40-45
Товстолобик білий (<i>Hypophthalmichthys molitrix</i>)	Інтродукований	25-30
Білий амур (<i>Stenopharyngodon idella</i>)	Інтродукований	10-15
Сом європейський (<i>Silurus glanis</i>)	Аборигенний	5-8
Осетрові (<i>Acipenseridae</i>)	Інтродуковані/реінтродуковані	3-5
Інші види (щука, карась, лящ тощо)	Залежно від регіону	5-7

Враховуючи наявний природний потенціал та багаторічний досвід господарювання, в Україні поступово формуються підходи до впровадження більш екологічно орієнтованої та ефективної аквакультури. Сучасні практики аквакультури в Україні включають не лише традиційне зариблення природних водойм аборигенними видами, такими як короп чи щука, але й контрольоване використання інтродукованих видів для підвищення рибопродуктивності [1-3]. Широко впроваджуються кліткові та садкові системи вирощування, що дає змогу оптимізувати використання водного простору та полегшити контроль за станом гідробіонтів. Окрему увагу приділяють створенню штучних нерестовищ, біоплато та інших біотехнічних заходів, спрямованих на підтримку природного відтворення риб та поліпшення гідробіологічних умов водойм [1-3]. Такі дії не лише забезпечують зростання виробництва рибної продукції, але й сприяють підтриманню стабільності водних екосистем та інтеграції сучасних екологічних принципів у практику аквакультурних господарств.

Подальший розвиток аквакультури у природних водоймах України потребує не лише вдосконалення технологій вирощування гідробіонтів, а й

належного екологічного контролю та прогнозування стану водних екосистем. У зв'язку з цим важливим напрямом стає впровадження інтегрованих систем моніторингу якості води, що поєднують гідрохімічні аналізи, біотестування та використання біоіндикаторів для оцінки стану середовища в реальному часі [3, 4].

Такі системи дозволяють своєчасно виявляти зміни у водному середовищі, запобігати критичним коливанням параметрів (рівень розчиненого кисню, вміст аміаку та фосфатів, температурний режим), оптимізувати годування та щільність посадки гідробіонтів, а також розробляти екологічно обґрунтовані управлінські рішення [3, 4]. Використання автоматизованих станцій моніторингу та цифрових платформ забезпечує підвищення ефективності господарювання й одночасно знижує екологічне навантаження на природні водойми, що відповідає сучасним європейським стандартам сталого розвитку.

Отримані результати та сучасні тенденції розвитку аквакультури вказують на те, що технологічний прогрес має супроводжуватися змінами у нормативно-правовому полі й системі управління водними ресурсами. Зростання аквакультурного виробництва в Україні вимагає гармонізації національних норм із європейськими екологічними стандартами, впровадження чітких механізмів екологічної сертифікації продукції, а також використання басейнового принципу управління водними ресурсами, який довів свою ефективність у країнах ЄС [4, 5]. У перспективі важливо розробляти регіональні програми екологічного менеджменту для інтеграції аквакультурних господарств у системи місцевого водокористування й природоохоронної діяльності. Перспективними залишаються й полікультурні системи вирощування гідробіонтів, що дозволяють більш раціонально використовувати природні ресурси, скорочувати відходи й стабілізувати трофічні ланцюги водойм. Не менш важливим завданням є адаптація сучасних технологій до умов конкретних регіонів України та залучення інвестицій у модернізацію інфраструктури, що сприятиме підвищенню рибопродуктивності та конкурентоспроможності продукції на внутрішньому й міжнародному ринках [4, 5].

Таким чином, реалізація зазначених заходів – гармонізація нормативно-правової бази з європейськими стандартами, впровадження інтегрованих систем моніторингу якості води, екологічна сертифікація продукції, розвиток полікультурних систем вирощування гідробіонтів та залучення інвестицій у модернізацію інфраструктури – дозволить забезпечити збалансований розвиток аквакультури у природних водоймах України [1-5]. Упровадження сучасних технологій та управлінських рішень сприятиме не лише підвищенню конкурентоспроможності продукції на внутрішньому й міжнародному ринках, але й збереженню біорізноманіття водних екосистем, стабільності гідробіоценозів та покращенню якості водних ресурсів. Комплексний підхід до розвитку аквакультури дає можливість поєднати економічну ефективність із екологічною безпекою, що відповідає стратегії сталого розвитку та вимогам інтеграції України до європейського простору.

Перелік використаних джерел

1. Шекк, П. В. та Бургаз, М. І. Аквакультура прісноводних і морських риб, молюсків і безхребетних (відтворення і вирощування, світовий досвід). Частина 1: навчальний посібник. Одеський державний екологічний університет, Одеса, Україна, 2022. 178 с. ISBN 978-966-186-206-6
2. Шекк П.В., Бургаз М.І. Аквакультура прісноводних і морських риб, молюсків і безхребетних (відтворення і вирощування, світовий досвід). Ч. 2: навч. пос. Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2023. 147 с.
3. Burhaz M. I., Katynska I. V., Burhaz O. A. Biological productivity and ecological optimization of fisheries use of Lake Kagul. Водні біоресурси та аквакультура. 2025. Вип. 1(17). С. 184-196.
4. Яндович О. В. Екологічні аспекти розвитку аквакультури у природних водоймах України // Матеріали 81-ї звітньої студентської наукової конференції ОНУ імені І. І. Мечникова. Одеса, 2025. С. 133-137.
5. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Звіт про виробництво продукції аквакультури. 2025. 46 с.